

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פְּרָשַׁת שִׁפְטִים

יציאת השבת:

19:52

ירושלים: 19:50

הפטרה: אנכי אנכי הוא

ד' אלול תשע"ז

צאת השבת ר"ת 20:31

הספרדים אמרים סליחות

ברכת הלכנה החל מזום שלישי

גיליון 447

כניסת השבת:

18:44

ירושלים: 18:36

לְהַדְשִׁיא פְּרָחֵי אֱלֹלִל

(תפילת חטי)

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

אנו בפתחו של חודש אלול. בחודש זה אנו עוברים מסע רוחני, עמוק ומרתק שימשך לאורך כל החודש המיוחד הזה, דרך ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום כיפור, חג סוכות ולבסוף שמחת תורה. לכל אחד מהאירועים האלה צינור של שפע שיוויר אלינו משמיים ושאמור להזין אותנו למשך כל השנה שתבוא עלינו לטובה. היהדות קוראת לנו לשים לב למשמעות של כל מועד ולהכין עצמנו לקלוט את השפע שבו.

על מנת להבין טוב יותר את המשמעות הרוחנית של החודש הזה יש לחזור כשלושת אלפים שנה אחורה. לאחר שב- יז' בתמוז ירד משה רבנו מהר סיני עם הלוחות הברית הראשונים, ראה את עגל הזהב ושבר את הלוחות, בתאריך א' באלול הוא עלה שוב אל ההר וירד לאחר ארבעים ימים נוספים עם הלוחות השניים ביום שעתיד להפוך ליום הכיפורים. כמו משה ובני ישראל בימים ההם, כך גם אנחנו פותחים במסע בן ארבעים ימים של היטהרות פנימית עד ליום הכיפורים הקדוש מכל הימים בשנה. בתווך, בראש השנה יעמוד כל אדם למשפט על מעשיו. ביום זה יקבע האם הוא יזכה לסיים שנה זו בחיים או חס וחלילה לא, האם תהיה פרנסתו ברווח ובכבוד או שבדוחק, האם יהיה בריא או חולה, האם יזכה לנחת ממשפחתו וכו'.

נושאים אלה ועוד, בעלי חשיבות עליונה נקבעים בראש השנה. ימי אלול, הם ימי ההכנה שלנו אל המשפט הגדול שמחכה לכל אחד בדיוק עוד חודש בראש השנה. אילו היינו מועמדים למשפט, שתאריכו כבר ידוע מראש, בבית משפט רגיל, ובמשפט זה עתיד היה להיקבע עתידנו הכלכלי, הבריאותי, המשפחתי והקיומי, ודאי היינו מקדישים זמן רב למחשבה על השאלות כיצד עלינו להגיע אל אותו המשפט, מהם הנימוקים אותם נטען והאם יש עוד משהו שניתן לעשות כדי להטות את הכף לטובתנו. חודש אלול נשלח אלינו במתנה, הוא נותן לנו הזדמנות לפתוח בתהליך של התבוננות פנימית, ולבחון מחדש את מטרת חיינו וקרבנותנו לבורא עולם – לכן, שומה עלינו להתעורר לתשובה ולמעשים טובים ובוז להיכתב לחיים טובים, אמן.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

המשפט – הבסיס לקיום העולם

הפרשה פותחת בחשיבות המשפט, כך גם התנא באבות סבור כי העולם מושתת על שלושה יסודות שהעיקרי שבהם הוא המשפט (אבות א, יח):

רבן שמעון בן גמליאל אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום, שניאמר (זכריה ח): 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם':

רבן שמעון בן גמליאל אומר - רבן שמעון בן גמליאל שבמשנתו הוא נכדו של שמעון הנזכר במשנה הקודמת, בנו של רבן גמליאל השני (דיבנה), ואביו של רבי יהודה הנשיא, הוא רבי.

רבן שמעון בן גמליאל עמד בראש הסנהדרין לאחר מרד בר כוכבא, בשנות המרד וגזרות השמד הסתתר וכשבטלו הגזירות חזר למלא את מקום אבותיו בנשיאות. הוא קבע את דירתו באושא שבגליל. כרבן גמליאל אביו, הקפיד על כבוד הנשיאות ועמל בכל כוחו לחזקה, כדי שתוכל לאחד בהנהגתה את האומה בכל פזוריה. מוראות תקופת השמד נטבעו במאמרו, וכדבריו (שבת יג, ב): "אף אנו מחבבים את (זכרון) הצרות, אבל מה נעשה, שאם באנו לכתוב אין אנו מספיקים", (וברש"י - לפי שהן תדירות). וכן אמר (תוספתא סוטה, טז, ה'): "מיום שחרב בית המקדש בדין הוא שלא נאכל בשר ולא נשתה יין, אלא שאין בית דין גוזרין על הציבור, דברים שאין יכולים לעמוד בהם". גם פתגמיו נגעו בתקופת השמד ובזכרון הנפטרים וכך אמר (ירושלמי שקלים, פ"ב, ה"ה): "אין עושין נפשות (מצבות) לצדיקים, דבריהם הם הם זכרונם". וכן (ספרי דברים ע"ו): "כל מצוה שמסרו ישראל נפשם עליה בשעת השמד, נוהגים אותה בפרהסיא, וכל מצוה שלא מסרו נפשם עליה בשעת השמד עדיין היא מרופה (רופפת) בידם".

על רקע הימים בהם פעל רבן שמעון בן גמליאל, ימי גזירות ושמד, מובנים דבריו במשנתו: "על שלושה דברים העולם עומד. מאמר זה מזכיר לנו היטב את מאמרו של שמעון הצדיק ואכן, רבי יעקב בעל הטורים פותח את טור "חושן משפט" במאמרו זה של רבן שמעון בן גמליאל ועומד על ההבדל בינו לבין מאמרו של שמעון הצדיק.

הסיבות שבגינן ברא הקב"ה את העולם הן כדברי שמעון הצדיק: תורה, עבודה וגמילות חסדים. לעומתו רבן שמעון בן גמליאל מונה את יסודות הקיום החברתי של העולם לאחר בריאתו.

הדין - הוא היסוד הראשון שבו מותנה קיום האנושות. אם אין דין, יש אנדרלמוסיה בעולם. וכך היה בדור המבול (בראשית ו, יא): "ותמלא הארץ חמס". לחברה כזו לא היתה אפשרות של קיום (שם ו, יג): "ויאמר אלוקים לנח קץ כל בשר בא לפני, כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ". וכבר אמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין קה, א): "לא נחתם גזר דינם של דור המבול אלא על הגזל". דור מושחת זה נדון לכליה, ורק מנח שנהג בצדק עתידה להמשך האנושות. ומכאן נבין דברי רבותינו (שבת י, א; סנהדרין ז, א): "כל דין שדן דין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית ומשרה שכינה בישראל", וכן (סוכה מט, ב): "כל העושה צדקה ומשפט, כאילו מלאו לעולם כולו חסד". אם העולם נחרב כתוצאה מחסרון דין, הרי שהעושה דין צדק לאמתו שותף לבניין העולם.

וכך מאז יציאת מצרים, בעוד בני ישראל הולכים במדבר, קודם כניסתם לארץ, דואג משה רבנו בעצת חותנו יתרו להקמת מערכת משפט לעם. ובכניסתם לארץ ציוה ה' (דברים טז, יח): "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך אשר ה' אלוךך נותן לך לשבטך, ושפטו את העם משפט צדק".

האמת - היסוד השני המחוייב להיות בנסמך לדין, שיהא דין אמת, ובנפרד ממנו. רבותנו הראשונים היו פוסלים עצמם מלדון מתוך חשש מה של הטיית הדין והחטאת האמת. וכך מסופר על רבי ישמעאל ברבי יוסי (כתובות קה, ב): פעם הקדים לו אריסו את מתן חלקו כיון שבא לידון, ובקש מרבי ישמעאל לדון בינו לבין חברו. אמר לו רבי ישמעאל: פסול אני מלדון אותך. אעפ"כ כל זמן המשפט היה מחפש לו זכות. אמר: תיפח נפשם של מקבלי שוחד, ומה אני שלא נטלתי שוחד, ואם נטלתי שלי נטלתי - כך, מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה!

הגדיל רבי חנינא לומר (שבת נה, א): "חותמו של הקב"ה אמת". הא-מ-ת יש לה בסיס רחב וכשנבדוק נמצא כי בא"ב העברי האל"ף היא האות הראשונה, המ"ם היא האות האמצעית, והת"ו היא האות האחרונה. לעומתן אותיות הש-ק-ר סמוכות זו לזו ולפיכך אין להן קיום. וכבר אמרו (שבת קד, א): "קושטא קאי, שיקרא לא קאי" - האמת קיימת, השקר אינו קיים.

נמצא גם שאותיות האמת יש להם בסיס יציב של שתי רגליים ולעומתם אותיות השקר עומדות על בסיס צר אחד. בלשון הקודש גם לצורת האותיות ומיקומן יש משמעות, ונראה בעליל ההבדל שבין האמת לשקר.

השלום - הוא היסוד השלישי עליו קיים העולם. יש צורך בשלום בין אדם לחברו, בין איש לאשתו ובין מלכות אחת לחברתה. ואמרו בספרי (נשא מב): "גדול השלום שאפילו ישראל עובדין עבודה זרה ושלום ביניהם כביכול אמר המקום: אין השטן נוגע בהם. שנאמר (הושע ד יז): 'חבור עצבים אפרים הנח לו' אבל משנחלקו מה נאמר בהם? 'חלק לבם עתה יאשמו'". מכאן שגדול השלום ושנואה המחלוקת. ואכן היו תקופות בהן היו עם ישראל מקיימים את מצוות ה', אך לא היה ביניהם שלום. דוגמא לכך היא תקופת שאול, ולפיכך לדעת המדרש, כשהיו יוצאין למלחמה היו נופלין בקרב. לעומת זאת, בימי אחאב, אף על פי שהיו עובדי עבודה זרה היו יוצאין למלחמה ונוצחין לפי שהיו מאוחדין.

גם נתינת התורה לא היתה אלא מתוך שלמות ואהבה, שכן כתוב: "ויסעו ויחנו" רק במקום אחד כתוב בלשון יחיד "ויחן העם כנגד ההר" ודרשו "כאיש אחד בלב אחד", אז השרה הקב"ה שכינתו עליהם ונתן להם את התורה.

החיבור בין שלושת היסודות הנ"ל, אינו חידוש. הוא כבר מובא בנביא (זכריה ח, טז): "שנאמר: אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם". ודרשו בירושלמי (תענית פ"ד, ה"ב): "ושלושתן דבר אחד הן: נעשה הדין, נעשה האמת, נעשה שלום". עשיית דין אמת מביאה שלום בעולם והיא היסוד לקיום חברה מתוקנת.

[ע"פ ספר 'מעשה אבות']

הלכות אמירת 'סליחות'

א. מנהגינו לקום באשמורת הבוקר לומר "סליחות", החל מיום ראש חודש אלול עד יום הכפורים, כי מסורת בדינו שמשנה רבינו ע"ה עלה להביא את הלוחות שניות בראש חודש אלול וירד עם הלוחות ביום הכפורים, וכל ארבעים יום הללו היו ימי רחמים ורצון לכל עם ישראל. וביום הכפורים נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל בשמחה, ואמר למשה "סלחתי כדברך", ולכן הוקבע יום הכפורים ליום מחילה סליחה וכפרה. וביום ראש חודש עצמו אין מנהגינו לומר סליחות.

ב. הזמן הראוי ביותר לאמירת סליחות בימים אלה הוא מחצות הלילה ואילך, שאז הוא עת רצון, אך בחצי הראשון של הלילה אסור לומר סליחות ושלש עשרה מדות. ויחיד שנמצא בבית כנסת שנוהגים שם לומר סליחות לפני חצות הלילה, אינו רשאי להצטרף אליהם, אלא ישב בדד וידום, ולא יענה עמהם שלש עשרה מדות וכו'. ואדרבה יש לבטל מנהגם זה שאין לו יסוד. וזמן חצות הלילה יש לחשב באופן כזה שיחשוב תחלה השעות שבין הזריחה לשקיעה, והחצי הוא זמן חצות היום, שאז החמה באמצע הרקיע, ולאחר מכן יוסיף שתיים עשרה שעות על חצות היום, ואז הוא חצות לילה בדיוק.

ג. קהל ועדה שאי אפשר להם להשכים לסליחות בעוד לילה, יכולים לומר סליחות בשעות הבוקר המוקדמות, לפני תפלת שחרית, או לפני תפלת מנחה, אחר חצות היום [עד צאת הכוכבים]. וטוב שאז החזן שאומר הסליחות יתעטף בציצית, מעין מה שאמרו חז"ל בראש השנה (יז): ויעבור ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור, והראה למשה סדר תפלה, ואמר לו, כל זמן שישראל חוטאים, יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם. ואמר רב יהודה ברית כרותה ל"ג מדות שאין חוזרות ריקם, שנאמר הנה אנכי כורת ברית. ע"כ. וכן במחנות הצבא, כאשר אי אפשר להם לומר סליחות באשמורת הבוקר, יאמרו הסליחות קודם תפלת שחרית, או קודם תפלה מנחה. או אחר חצות הלילה.

ד. הקם באשמורת הלילה לומר סליחות בחדש אלול ועשרת ימי תשובה, יתאזר בעוז ותעצומות שלא ינום ולא יישן בקריאת שמע וברכותיה ובתפלה עד גמירא. ומכל שכן שהוא מעוטר בתפלין שאסור להסיח דעתו מהן, וצריך לשמור עצמו בקדושה ובטהרה. ומי שאינו עושה כן, והוא מתנמנם בתפלתו עם התפלין, או מתנמנם בתפלה ובקריאת שמע, יוצא שכרו בהפסדו. ויותר טוב שיתפלל כראוי מאשר לומר סליחות בהשכמה. וכלל גדול בעבודת ה', לשמור העיקרים ולהוסיף בחסידות, ולא לזלזל בעיקר ולקיים התוספת.

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז
0537788483 לעזעניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד:

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאח ציטרון. שרה בת שמחה. מרים יהודה. ציפורה יהושע לוי. ביבה אלימלך. ישי הלוי. עזר בן עישה. תקוה בת עזיזה. אלגרה בת ג'אן. מול בת ענולה. אברהם בן רחל. יהודה בן אביגיל. יהודה בן אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוהרה. מיטל מוריה אדרי הי"ו. להחיות נעדר צה"ל ושבוייהם: אורון שאול, הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כין, צבי פלדמן, יוחננת פולארד הי"ו. לעילוי נשמת: הגר"מ יוסף זצוק"ל. הגר"מ אליהו זצוק"ל. רבי מסעוד מלול זצ"ל. רבי יצחק שושן זצ"ל. רבי יעקב שושן. הרב שלמה צורף. יונה יונה. סופר מנחם. אליאור קדושים. הרב אברהם צוקרמן. יצחק עמינה. נדיר נחום. ניסים כהן. רובי צעדי. יצחק בן מול מורחיו. מרדכי ומשה מורחיו. ישראל אברהם נתן. ראובן אלון בן נסיה. יצחק ועמנום אטיאס. ר' חיים אוהנשה. לוי יצחק אמרדי. אורן ועמנום. אליהו מייטל. דוד הג'ב. דוד גרסברג. יואל דללי. עמוס דמרי. סימנאב משה יהודה. ישראל בן גמרה. רבי דוד הכהן. ישראל בן שושנה. נעים משה. יצחק ושמחה אילוז. נסים וסוליקה שושן. יצחק ולאח אסטרנו. נדירה שמעון. מעירה לוי. אסתר בת תורא. אסתר חדר. חנה יצחק. דיעה פונדק. אליהו בת פריחה. תירצה ויגדון. אסתר בת זוהרה. אסתר וענבר נחום. מרים וענוט. עזיזה עמוס. רות יעקב. חיה רחל לוי. נעמי בת מג'ודה. לואיזה מדר. זוהרה בת חנה. עליזה כהן. שרה אוליאל. יוכבד ועקנין. עישה דרך. בריס סופן. חותי אטל. סבטלנה בת אולגה. אסתר איבני. ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוזה, רפאל פריצ, ויציליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה